

990404-1

Nejvyspělejší (zatím) společnostem ve světě (tj. především evropským a americkým, ale postupně všem, které se ocitly a ocitají pod mocným vlivem evropských tradic (bohužel zprvu jen technických, instrumentálních), hrozí vždy znovu vážné nebezpečí, kterému byly už několikrát vystaveny především v našem končícím století. Toto nebezpečí už bylo víckrát diagnostikováno, ale vždy na základě jistých zjednodušení (např. Ortéga y Gasset to jako jeden z prvních popsal jako „vzpouru mas“ či „davů“), takže spolehlivou všestrannou, celostnou analýzu dosud postrádáme. Podstata tohoto nebezpečí spočívá, jak se zdá, v rozštěpení společnosti na dvě nebo více vrstev, které se sice v praktickém životě nutně mísí, prolínají a prorůstají (tak už to je nutně tam, kde neexistuje a nemůže existovat kastovní systém), ale fakticky spolu jen velmi málo komunikují v zásadních záležitostech a zejména způsobu, stylu a cílech života. Ale vezmeme-li tento problém více do hloubky, ukáže se, že vlastně nejde prvotně o vrstvy společnosti, nýbrž o jisté vrstvy vědomí každého člena společnosti. Ve společnostech evropských a evropského typu (či pod silným evropským vlivem) dochází už dlouho k vnitřnímu napětí mezi určitým typem racionality, jejíž původ je nepochybně starořecký, a způsobem myšlení, které má sice velmi staré kořeny v mýtu, ale jehož některé složky přetrvávají, protože nebyly onou racionalitou překonány, nýbrž pouze potlačeny a vytěsněny ze sféry centrálního zájmu. Proto také nevymizely, ale přežívají všude tam, kde se novému typu racionality nedařilo (a nedaří) zvládnout úkoly tak, aby jeho superiority nad inferiorními zbytky starého mytického myšlení byla zjevná a přesvědčující. Tak tomu bylo po dlouhá staletí, vlastně přes půl druhého tisíciletí (odpor mytického myšlení nacházel zpočátku velmi často svůj výraz v násilných činech; známý je zejména velký pogrom, který postihl pythagorejce, ale podobných bylo víc, i když mnohdy šlo jen o vnější podobu a motivy byly odlišné). Tento násilnický prvek už po mnoha staletích nepřevažuje, ale zůstává přece jen v hloubce ve své žhavosti připraven se rozhořet, jakmile se racionalita řeckého původu dostává do obtíží (a spíše ve svých důsledcích než přímo).

(Písek, 990404-1.)